

Μετάφραση-προσαρμογή στα ελληνικά της κλίμακας αιτιακών πεποιθήσεων για τις ψυχικές διαταραχές MDCB

Χ. Παπαθανασίου, Σ. Στυλιανίδης

Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μεθοδολογικής εργασίας είναι η παρουσίαση της διαδικασίας μετάφρασης-πολιτισμικής προσαρμογής στην ελληνική γλώσσα του αξιόπιστου και έγκυρου ερωτηματολογίου MDCB (Mental Disorder Causal Beliefs Scale), το οποίο έχει κατασκευαστεί με σκοπό την αποτύπωση των αιτιακών πεποιθήσεων όσον αφορά τις ψυχικές διαταραχές. Το πρωτότυπο ερωτηματολόγιο είναι γραμμένο στην αγγλική γλώσσα και αποτελείται από τριάντα ευνοϊκές δηλώσεις. Οι ερωτώμενοι καλούνται να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας τους με τη βοήθεια μιας 4βάθμιας κλίμακας Likert. Οι ερωτήσεις ομαδοποιούνται σε δύο υποκλίμακες, ανάλογα με τις πεποιθήσεις του ερωτώμενου για τα αίτια των ψυχικών διαταραχών: α) βιογενετικά στοιχεία και β) ψυχοκοινωνικά στοιχεία. Για τη μετάφραση-πολιτισμική προσαρμογή του ερωτηματολογίου ακολουθήθηκε η μεθο-

δολογία που προτείνεται από την International Society for Pharmacoeconomics and Outcomes Research (ISPOR): α) άδεια χρήσης ερωτηματολογίου, β) προς τα εμπρός μετάφραση (forward translation), γ) εναρμόνιση, δ) προς τα πίσω μετάφραση (backward translation), ε) έλεγχος από ειδικούς, στ) γνωστική ανασκόπηση (cognitive debriefing), ζ) οριστικοποίηση. Το τελικό προϊόν της διαδικασίας μετάφρασης και πολιτισμικής προσαρμογής του MDCB είναι διαθέσιμο στα ελληνικά και έτοιμο για επικύρωση (MDCB Gr.v0). Το ερωτηματολόγιο MDCB μεταφράστηκε στα ελληνικά, με τρόπο που το πρωτότυπο και το μεταφρασμένο αξιολογήθηκαν ως ισοδύναμα. Επόμενο στάδιο είναι η επικύρωσή του, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ελλινόφωνο πληθυσμό για την εκτίμηση των αιτιακών πεποιθήσεων για τις ψυχικές διαταραχές.

Λέξεις ευρητηρίου: ψυχικές διαταραχές, αιτιακές πεποιθήσεις, μετάφραση, πολιτισμική προσαρμογή, MDCB

Εισαγωγή

Τα πορίσματα της σύγχρονης νευροεπιστημονικής έρευνας τις τελευταίες δεκαετίες τροφοδότησαν την ελπίδα για βελτίωση των στάσεων του γενικού πληθυσμού απέναντι στα άτομα που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές, μέσω της διάδοσης των ευρημάτων των νευροεπιστημόνων σχετικά με τη βιολογική-γενετική βάση της ψυχοπαθολογίας (π.χ. βλάβη του εγκεφάλου, χημική ανισορροπία, γενετική προδιάθεση, κ.λπ.).¹ Η παραπάνω προσδοκία στηρίζεται σε δύο υποθέσεις: α) η απόδοση της αιτίας των ψυχικών διαταραχών σε βιογενετικούς παράγοντες θα μειώσει το βαθμό ευθινοποίησης και ενοχοποίησης των ασθενών, καθώς αυτού του είδους οι παράγοντες εκφεύγουν του ελέγχου του ατόμου, και β) εάν οι ψυχικά ασθενείς θεωρηθούν μη-υπεύθυνοι για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, τότε θα βιώσουν λιγότερη απόρριψη από το κοινωνικό περιβάλλον τους. Οι υποθέσεις αυτές διαμορφώθηκαν βάσει της κοινωνικοψυ-

χολογικής θεωρίας των αιτιακών αποδόσεων. Σύμφωνα με τον Αμερικανό κοινωνικό ψυχολόγο Bernard Weiner,² μια στιγματική κατάσταση, όπως η ψυχική ασθένεια, προκαλεί περισσότερο αρνητικά συναισθήματα και αρνητικές συμπεριφορές όταν γίνεται αντιληπτή ως ελέγξιμη, ενώ, αντίθετα, μια μη ελέγξιμη κατάσταση μπορεί να προκαλέσει θετικές αντιδράσεις, όπως οίκτο και παροχή βοήθειας.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, παρόλο που οι κοινωνικές έρευνες σε χώρες του δυτικού κόσμου εμφανίζουν αύξηση του ποσοστού των ατόμων που υιοθετούν βιογενετικές αιτιακές πεποιθήσεις (ΒΑΠ), οι στάσεις του γενικού πληθυσμού απέναντι στα άτομα που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές δεν έχουν γίνει περισσότερο ανεκτικές,³⁻⁶ στοιχείο που θέτει υπό επανεξέταση την αντιστιγματική επίδραση των ΒΑΠ στις στάσεις. Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι ΒΑΠ συνδέονται με αρνητικές στάσεις και αντιλήψεις⁷⁻¹⁰ και σχετίζονται με μεγαλύτερο βαθμό κοινωνικής απόστασης σε σύγκριση με τις ψυχοκοινωνικές αιτιακές πεποιθήσεις (ΨΑΠ).^{9,11}

Στοιχεία επικοινωνίας: Χρυσοβαλάντης Παπαθανασίου, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Λεωφόρος Συγγρού 136, 17671 Αθήνα

Τηλέφωνο: 6982968418, Email: chpapath@panteion.gr

Χρηματοδότηση: Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ)

Ορισμένοι ερευνητές ερμηνεύουν τα παραπάνω στοιχεία βάσει της γενετικής ουσιοκρατίας για τη φύση της ψυχικής ασθένειας, σύμφωνα με την οποία τα γονίδια μάς εφοδιάζουν με σημαντικές πληροφορίες για τα συμφύη χαρακτηριστικά του ανθρώπου.¹² Αυτή η ουσιοκρατική προσέγγιση υποδηλώνει ότι οι ΒΑΠ –οι οποίες, όπως προείπαμε, συνεπάγονται πολύ περιορισμένη ελεγχιμότητα– μπορούν να αποτελέσουν επιχειρήματα για την τεκμηρίωση αρνητικών στερεοτυπικών αντιλήψεων για την ψυχική ασθένεια (ως πηγή κινδύνου), καθώς αυτή θεωρείται λανθάνουσα, σταθερή και δυσεπίλυτη.¹²⁻¹³

Από την άλλη, η γενετική θεωρία της σύμπτωσης υποστηρίζει ότι η επίδραση των ΒΑΠ στο στίγμα της ψυχικής ασθένειας ποικίλλει ανάλογα με την εκάστοτε ψυχική διαταραχή.⁴ Δηλαδή, οι ΒΑΠ που συνδέονται με χαμηλή ελεγχιμότητα θα τροφοδοτούσαν πεποιθήσεις υψηλής διακινδύνευσης και, κατά συνέπεια, την επιθυμία για μεγαλύτερη κοινωνική απόσταση στην περίπτωση ψυχικών ασθενειών που θεωρούνται απρόβλεπτες και επικίνδυνες (π.χ. σχιζοφρένεια) και όχι στην περίπτωση διαταραχών που δεν συνδέονται με τη διακινδύνευση (π.χ. μείζων κατάθλιψη).¹⁴ Οι Schomerus et al.¹⁵ διαπίστωσαν ότι ο στιγματισμός είναι μια συστάδα στάσεων, οι οποίες αποδίδονται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε διαταραχή. Επομένως, η τοποθέτηση της ψυχικής ασθένειας σε βιολογική βάση, ως σταθερή και αμετάβλητη, μπορεί να αποβεί επιβλαβής όταν η συμπεριφορά γίνεται αντιληπτή ως επικίνδυνη, αλλά ευεργετική όταν η συμπεριφορά μεταφράζεται ως μη βλαβερή.¹⁶ Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέρχονται από μια ευρείας κλίμακας έρευνα στις ΗΠΑ, οι ΒΑΠ για τη σχιζοφρένεια συνδέονται με πεποιθήσεις αυξημένης διακινδύνευσης και επιθυμίας για κοινωνική απόσταση.⁴ Ωστόσο, τα αντίθετα αποτελέσματα σημειώνονται στην περίπτωση της κατάθλιψης. Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω αποτελέσματα, σε μια έρευνα στη Νέα Ζηλανδία βρέθηκε ότι οι ΒΑΠ προκαλούσαν μεγαλύτερη επιθυμία κοινωνικής απόστασης στην περίπτωση της κατάθλιψης από ό,τι στην περίπτωση της σχιζοφρένειας.¹⁷ Τα αντιφατικά αυτά δεδομένα επιτάσσουν την περαιτέρω διερεύνηση των παραγόντων που διαμεσολαβούν μεταξύ των ΒΑΠ και των στιγματικών στάσεων σε συνάρτηση με συγκεκριμένες ψυχικές παθήσεις, αλλά και τη διεύρυνση του ερευνητικού ενδιαφέροντος και σε άλλες διαγνωστικές κατηγορίες πέραν της κατάθλιψης και της σχιζοφρένειας.¹⁸⁻¹⁹

Η ουσιοκρατική προσέγγιση της ψυχικής ασθένειας ως «μιας ασθένειας όπως οι άλλες» έχει υιοθετηθεί τόσο από δημόσιους οργανισμούς για την καταπολέμηση του στίγματος, όσο και από συλλόγους ασθενών για τη διεκδίκηση δικαιωμάτων. Οι ΒΑΠ παρουσιάζουν τους ασθενείς ως «θύματα» γονιδιακών ασθενειών που έχουν κληρονομήσει από τους προγόνους τους²⁰ και, επομένως, δεν φέρουν καμία προσωπική ευθύνη για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Η θυματοποίηση των ασθενών αποτελεί μια στρατηγική που εφαρμόζεται και σε άλλες περιπτώσεις στιγματισμέ-

νων ασθενειών, όπως το AIDS, προκειμένου να αρθούν οι ηθικολογικές επικρίσεις που διαμορφώνουν την πεποίθηση της «ασθένειας-τιμωρίας».²¹

Ωστόσο, η γενετικοποίηση (geneticization) της αποκλίνοιας συμπεριφοράς προάγει την αντίληψη της ουσιοκρατίας ότι οι κοινωνικές κατηγορίες είναι σταθερές, αμετάβλητες, καθολικές και διακριτές.²²⁻²³ Τα άτομα μπορούν να χρησιμοποιήσουν την ίδια ουσιοκρατική επιχειρηματολογία, προκειμένου να υποστηρίξουν ευνοϊκές ή δυσχερείς προσεγγίσεις για τις στιγματισμένες ομάδες.²⁴⁻²⁵ Για παράδειγμα, η βιολογική-γονιδιακή βάση της ομοφυλοφιλίας (ειδική εγκεφαλική δομή για τους ομοφυλόφιλους ή ύπαρξη «ομοφυλοφιλικού γονιδίου») μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως επιχειρήματα τόσο από το ΛΟΑΤ κίνημα για τη φυσιολογικοποίηση της ομοφυλοφιλίας («Η ομοφυλοφιλία είναι μέρος της φυσικής τάξης»), όσο και από τους πολέμιους της ομοφυλοφιλίας για την παθολογοποίησή της («Η ομοφυλοφιλία ως γενετική ανωμαλία»). Οι Mehta & Farina²⁶ υποστηρίζουν ότι η προσέγγιση των ανθρώπων που ζουν με ψυχική ασθένεια ως «βιολογικά άρρωστων» όχι μόνο τους περιθωριοποιεί, αλλά μπορεί να οδηγήσει το γενικό πληθυσμό στο να τους αντιλαμβάνεται ως γενετικά διαφορετικούς. Η οπτική της βιολογικής παρέκκλισης τούς καθιστά σχεδόν ένα άλλο «είδος» και ενδυναμώνει το στερεότυπο που τους θέλει όχι μόνο περισσότερο επικίνδυνους και απρόβλεπτους από τους άλλους ανθρώπους, αλλά και χωρίς αξία, μιαιρούς, ψυχρούς και ανειλικρινείς,²⁷⁻²⁹ χαρακτηρισμοί απολύτως απαξιοτικοί και μειωτικοί.

Πέρα από τη θεωρητική συζήτηση στους κόλπους της ακαδημαϊκής κοινότητας, οι αιτιακές πεποιθήσεις για την ψυχική ασθένεια έχουν αντίκτυπο και στην κλινική εργασία. Ο τρόπος που προσεγγίζει και ερμηνεύει ένας κλινικός την κατάσταση του ασθενούς δεν επηρεάζει μόνο τους θεραπευτικούς στόχους, αλλά και τις στάσεις του ίδιου του ασθενούς απέναντι στη θεραπευτική αγωγή και τη θεραπευτική συμμόρφωση, καθώς επίσης και τα κίνητρα και τις προσδοκίες του.³⁰ Παράλληλα, επηρεάζει τον τρόπο που το οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον του ασθενούς αντιμετωπίζει τον ασθενή – δηλαδή, ως φύσει δυσλειτουργικό (ΒΑΠ) ή ως κοινωνικά δυσπροσάρμοστο υποκείμενο (ΨΑΠ). Στην πρώτη περίπτωση, ο ασθενής χάνει διά βίου το «φυσιολογικό status», καθώς το πρόβλημα βρίσκεται εγγεγραμμένο στο γονιδιακό του χάρτη και αποτελεί μια μη αναστρέψιμη κατάσταση. Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση, ο ασθενής ενδέχεται να απολέσει προσωρινά τη φυσιολογική του ταυτότητα και να ελπίζει στην επαναπόκτησή της με την ανάκαμψη (recovery), καθώς η κατάσταση αποδίδεται σε λανθασμένους τρόπους μάθησης ή/και σε αντίξοες συνθήκες, τα οποία επιδέχονται αλλαγής.

Κομβικό ρόλο στον τρόπο αντίδρασης των ατόμων απέναντι στην ψυχική ασθένεια διαδραματίζει το πολιτισμικό πλαίσιο. Οι Pescosolido et al.³¹ και οι Mannarini et al.³² μελέτησαν τις σχέσεις μεταξύ αιτιακών πεποιθήσεων και στά-

σεων απέναντι στην ψυχική ασθένεια σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και επιβεβαιώνουν την επίδραση του πολιτιστικού μορφώματος (culture) σε αυτές τις σχέσεις.

Από τα παραπάνω, γίνεται, λοιπόν, σαφής η ανάγκη για τη δημιουργία και τη χρήση εργαλείων αποτίμησης και αξιολόγησης των αιτιακών πεποιθήσεων για τις ψυχικές διαταραχές από τη σκοπιά τόσο των ειδικών όσο και του γενικού πληθυσμού. Ωστόσο, αυτά τα εργαλεία πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στα κοινωνικο-πολιτισμικά και ιστορικά συμφραζόμενα, προκειμένου να αποτυπώσουν καλύτερα την κοινωνικο-συμβολική πραγματικότητα και να αποσαφηνίσουν το νόημα που δίνεται στο υπό μελέτη βιοψυχοκοινωνικό φαινόμενο από τον συγκεκριμένο πληθυσμό.

Υλικό και Μέθοδος

Η παρούσα εργασία χαρακτηρίζεται ως μεθοδολογική. Σκοπός της είναι η μετάφραση και η πολιτισμική προσαρμογή του ερωτηματολογίου «Mental Disorder Causal Beliefs Scale» (MDCB). Η απόδοση του MDCB στα ελληνικά είναι «Κλίμακα αιτιακών πεποιθήσεων για τις ψυχικές διαταραχές». Η χρήση του πληθυντικού αριθμού στην ελληνική μετάφραση του όρου «mental disorder» (ψυχικές διαταραχές έναντι ψυχικής διαταραχής) επιλέχθηκε για την καλύτερη αποτύπωση της πολυμορφίας που διέπει τις διαταραχές στο πεδίο της ψυχιατρικής.

Η κλίμακα MDCB

Το MDCB κατασκευάστηκε από τις Stefania Mannarini και Marilisa Boffo³³ από το Πανεπιστήμιο της Πάδοβας. Σκοπός των ερευνητριών ήταν η δημιουργία ενός ψυχομετρικά έγκυρου εργαλείου, το οποίο θα ήταν χρήσιμο τόσο σε ερευνητές όσο και σε κλινικούς, προκειμένου να κατανοήσουν τις απόψεις των ατόμων για τις ψυχικές διαταραχές. Η γλώσσα στην οποία συντάχθηκε το MDCB είναι η αγγλική.

Το MDCB αποτελείται από 30 δηλώσεις, οι οποίες χωρίζονται σε δύο υποκλίμακες: η πρώτη περιλαμβάνει τις ΒΑΠ (13 δηλώσεις) και η δεύτερη τις ΨΑΠ (17 δηλώσεις). Ενδεικτικά παραδείγματα του περιεχομένου των δηλώσεων είναι: «Τα αίτια για τα περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα των ανθρώπων μπορούν να εντοπιστούν στον εγκέφαλο» (ΒΑΠ) και «Αν η κοινωνία λάμβανε περισσότερο σοβαρά υπόψη τις ανάγκες των ανθρώπων, πιθανότατα οι ψυχικές ασθένειες να μειώνονταν» (ΨΑΠ).

Οι ερωτώμενοι δηλώνουν το βαθμό συμφωνίας τους με τη χρήση μιας 4βάθμιας κλίμακας Likert («δεν συμφωνώ καθόλου», «συμφωνώ μερικώς», «συμφωνώ», «συμφωνώ απόλυτα»). Σε καθεμία από τις απαντήσεις αποδίδεται στη συνέχεια από τους ερευνητές ο βαθμός 0, 1, 2, 3 αντίστοιχα. Οι δηλώσεις που αφορούν τις ΨΑΠ βαθμολογούνται αντίστροφα και συμπεριλαμβάνονται στη βαθμολογία των ΒΑΠ, προκειμένου να παραχθεί ένας συνολικός βαθμός, ο

οποίος υποδεικνύει την υιοθέτηση ΒΑΠ για τις ψυχικές διαταραχές. Ο συνολικός βαθμός μπορεί να κυμαίνεται από 0 (30 x 0) έως 90 (30 x 3), αν, αντίστοιχα, οι ερωτήσεις έχουν απαντηθεί «δεν συμφωνώ καθόλου» (ΨΑΠ) ή «συμφωνώ απόλυτα» (ΒΑΠ). Λεπτομέρειες αναφέρονται στο άρθρο των Mannarini & Boffo.³³

Η διαδικασία μετάφρασης-πολιτισμικής προσαρμογής του MDCB στα ελληνικά

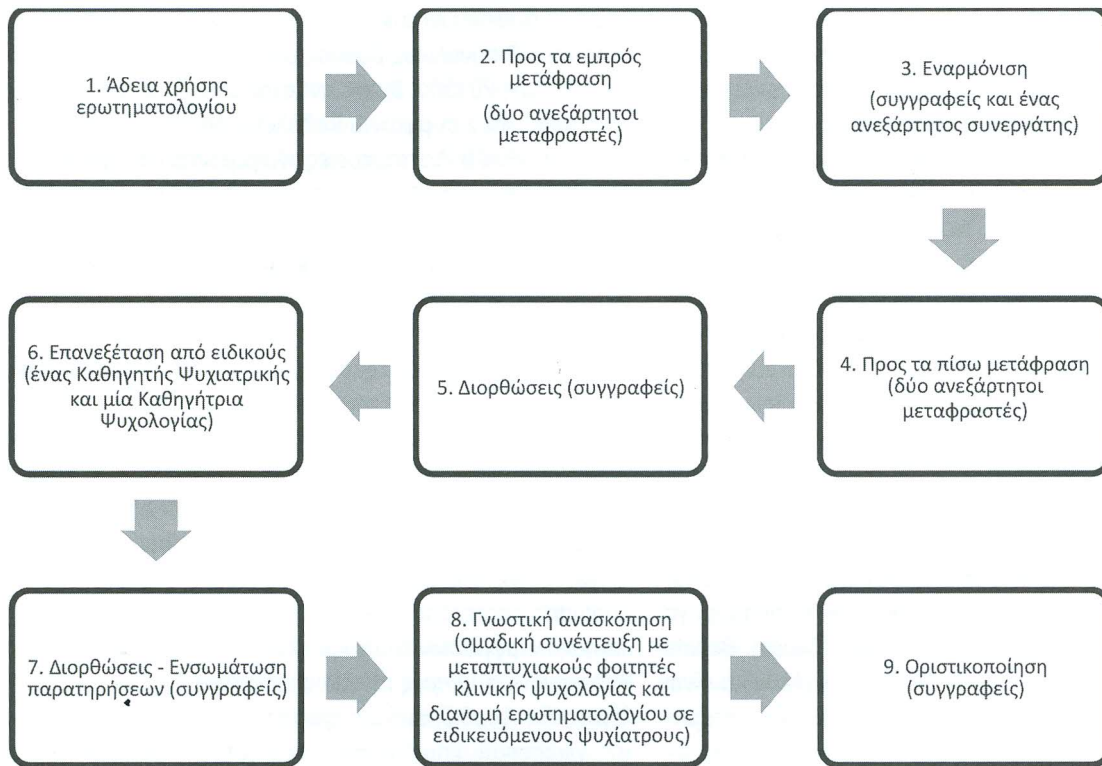
Αρχικά, οι συγγραφείς εξασφάλισαν την άδεια μετάφρασης του MDCB από τις δημιουργούς. Στη συνέχεια, εφαρμόστηκε μια αυστηρή διαδικασία γλωσσικής επικύρωσης και γνωστικής ανασκόπησης, η οποία ακολούθησε τη μεθοδολογία που προτείνεται από την International Society for Pharmacoeconomics and Outcomes Research (ISPOR). Σύμφωνα με την ISPOR, η διαδικασία της γλωσσικής επικύρωσης αποτελείται από τέσσερα γενικά στάδια: α) αξιολόγηση μεταφραστικότητας και προς τα εμπρός μετάφρασης, β) εναρμόνιση, γ) προς τα πίσω μετάφραση, δ) τελικός επανέλεγχος και διορθωμένη μετάφραση. Μετά την ολοκλήρωση της γλωσσικής επικύρωσης, ακολουθεί η διαδικασία της γνωστικής ανασκόπησης, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι ερωτώμενοι της ομάδας-στόχου κατανοούν τα στοιχεία με τρόπο που δείχνει ισοδυναμία νοήματος. Η διαδικασία της γνωστικής ανασκόπησης αποτελείται από τα ακόλουθα τέσσερα γενικά στάδια: α) στρατολόγηση ερωτώμενων-απαντητών, β) διεξαγωγή συνέντευξης, γ) συγγραφή γενικής αναφοράς, δ) επανέλεγχος και οριστικοποίηση. Στη γνωστική ανασκόπηση μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο ποιοτικές όσο και ποσοτικές τεχνικές (ατομική και ομαδική συνέντευξη ή ερωτηματολόγιο). Παρακάτω παρουσιάζεται αναλυτικά η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τη γλωσσική επικύρωση και τη γνωστική ανασκόπηση της ελληνικής εκδοχής του MDCB (βλ. εικόνα 1).

Γλωσσική επικύρωση

- Στάδιο 1: Αξιολόγηση μεταφραστικότητας και προς τα εμπρός μετάφραση

Σε πρώτο στάδιο, το ερωτηματολόγιο υποβλήθηκε σε αξιολόγηση μεταφραστικότητας από τους συγγραφείς, προκειμένου να προσδιοριστούν ποια στοιχεία μπορούσαν να μεταφραστούν ευθέως και ποια στοιχεία απαιτούσαν προσαρμογή. Βασίζόμενοι στα αποτελέσματα της αξιολόγησης μεταφραστικότητας, οι συγγραφείς προέβησαν στη διατύπωση συγκεκριμένων οδηγιών προς τους ανεξάρτητους μεταφραστές για την απόδοση συγκεκριμένων λέξεων ή φράσεων (π.χ. mentally ill και mentally sick).

Ακολούθησε το στάδιο της προς τα εμπρός μετάφρασης. Δύο μεταφραστές με μητρική γλώσσα τα ελληνικά και πιστοποιημένη γλωσσική επάρκεια στα αγγλικά μετέφρασαν ανεξάρτητα το MDCB από την αγγλική γλώσσα στην ελληνική.

Εικόνα 1: Περιγραφή σταδίων μετάφρασης-προσαρμογής του MDCB στα ελληνικά

- **Στάδιο 2: Εναρμόνιση**

Κατά το στάδιο της εναρμόνισης, οι συγγραφείς, με τη βοήθεια μιας εξωτερικής συνεργάτιδας με άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας και γνώση του αντικειμένου της μελέτης, συνέκριναν τις δύο μεταφράσεις και δημιούργησαν μια ενοποιημένη μορφή, η οποία περιελάμβανε τα καλύτερα στοιχεία από τις δύο μεταφράσεις και αποτέλεσε την πρώτη ελληνική έκδοση (EE1).

- **Στάδιο 3: Προς τα πίσω μετάφραση**

Η ενοποιημένη μορφή δόθηκε για προς τα πίσω μετάφραση σε δύο άλλους μεταφραστές, οι οποίοι δεν γνώριζαν το πρωτότυπο. Οι αντιμεταφραστές είναι Έλληνες, ειδικευόμενοι ψυχίατροι, με σπουδές σε αγγλόφωνες χώρες. Έπειτα, οι συγγραφείς αντιπάρεβαν τις δύο αντιμεταφράσεις και το πρωτότυπο και κατέληξαν στη διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης ελληνικής έκδοσης (EE2).

- **Στάδιο 4: Τελικός επανέλεγχος και διορθωμένη μετάφραση**

Δύο ανεξάρτητοι ειδικοί (έναν καθηγητή Ψυχιατρικής και μια καθηγήτρια Ψυχολογίας) έλεγξαν την απόδοση των επιστημονικών όρων της EE2. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιστημονικές τους, οι συγγραφείς προχώρησαν στην αναθεώρηση του ερωτηματολογίου, η οποία οδήγησε στην τρίτη ελληνική έκδοση (EE3).

Γνωστική ανασκόπηση

Μετά το πέρας της διαδικασίας της γλωσσικής επικύρωσης, ακολούθησε η διαδικασία της γνωστικής ανασκόπησης, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το ερευνητικό εργαλείο είναι πολιτισμικά αποδεκτό και εννοιολογικά συναφές. Κατά το στάδιο αυτό, πραγματοποιήθηκε μια ομαδική συνέντευξη με πέντε μεταπτυχιακούς φοιτητές κλινικής ψυχολογίας και διανεμήθηκε ένα ερωτηματολόγιο σε οκτώ ειδικευμένους ψυχιάτρους. Η στρατολόγηση των ερωτώμενων-απαντητών έγινε από τον κύριο ερευνητή μέσα από το επαγγελματικό του δίκτυο. Παρακάτω παρουσιάζεται αναλυτικά η διαδικασία που ακολουθήθηκε κατά το στάδιο της γνωστικής ανασκόπησης, καθώς και τα μεθοδολογικά εργαλεία.

Ομαδική συνέντευξη γνωστικής ανασκόπησης

Η ομαδική συνέντευξη πραγματοποιήθηκε σε ένα κολλέγιο, το οποίο προσφέρει ακαδημαϊκά προγράμματα ψυχολογίας μέσω βρετανικών πανεπιστημίων. Στην ομάδα συμμετείχαν πέντε φοιτητές του μεταπτυχιακού προγράμματος «Κλινικής Ψυχολογίας». Οι συμμετέχοντες, αφού ενημερώθηκαν από τον ερευνητή για το σκοπό της μελέτης, συμπλήρωσαν την EE3 του MDCB. Στη συνέχεια, ακολούθησε συζήτηση σχετικά με την κατανόηση του περιεχομένου των ερωτήσεων. Για τις ερωτήσεις που χαρακτηρίστηκαν ως δυσνόητες ή

Δήλωση MDCB	Αγγλική λέξη στο πρωτότυπο	Μεταφραστής 1	Μεταφραστής 2	Επιλογή συγγραφέων
1	most of people's psychological problems	τα ψυχολογικά προβλήματα των περισσότερων ανθρώπων	τα περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα των ανθρώπων	τα περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα των ανθρώπων
3	to live	να ζήσουν	να βιώνουν	να ζουν
3	stressful conditions	αγχωτικές συνθήκες	αγχώδεις συνθήκες	αγχωτικές συνθήκες
4	unstable	μη σταθεροί	ασταθείς	ασταθείς
5	good methods	καλών μεθόδων	σωστών μεθόδων	σωστών μεθόδων
5	biogenetic basis	βιογενετικά θεμέλια	βιογενετική βάση	βιογενετική βάση
6	are born depressed	γεννιούνται με κατάθλιψη	πάσχουν από κατάθλιψη από τη στιγμή της γέννησής τους	γεννιούνται καταθλιπτικοί
8	you are born	γεννιέσαι	γεννιέται κάποιος	γεννιέσαι
11	to become mentally ill as well	να αρρωστήσουν ψυχικά και τα ίδια	να αποκτήσουν και αυτά μια ψυχολογική διαταραχή	να αρρωστήσουν ψυχικά και τα ίδια
12	that makes it easy for them to become mentally disturbed	που το καθιστά εύκολο να διαταραχθούν ψυχικά	γεγονός που το καθιστά πιο εύκολο να οδηγηθούν σε ψυχική διαταραχή	που καθιστά εύκολο το να διαταραχθούν ψυχικά
13	become manifest	γίνονται εμφανή	εμφανίζονται	εκδηλώνονται
14	the first years of life	τα πρώτα χρόνια της ζωής	τα πρώτα έτη της ζωής	τα πρώτα έτη ζωής
15	majority	πλειονότητα	πλειοψηφία	πλειονότητα
16	have relational difficulties	έχουν δυσκολίες στις σχέσεις	αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις σχέσεις	αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις σχέσεις τους
18	a fertile ground	εύφορο έδαφος	γόνιμο έδαφος	γόνιμο έδαφος
19	Suffer	πάσχουν	υποφέρουν	υποφέρουν
21	therefore	ως εκ τούτου	επομένως	επομένως
23	real life problems	προβλημάτων της αληθινής ζωής	ενός καθημερινού προβλήματος	προβλημάτων της καθημερινότητας
24	mentally healthy people	διανοητικά υγιείς άνθρωποι	πνευματικά υγιείς ανθρώπους	διανοητικά υγιείς ανθρώπους
26	are forced to	είναι υποχρεωμένοι	αναγκάζεται	αναγκάζεται
27	giving	να παρέχει	να δώσει	να παρέχει
29	such as anger	και πιο συγκεκριμένα ο θυμός	όπως ο θυμός	όπως ο θυμός

Πίνακας 1: Απόδοση όρων και φράσεων στα ελληνικά μέσα από τη διαδικασία της προς τα εμπρός μετάφρασης

ασαφείς, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να προτείνουν εναλλακτικούς τρόπους διατύπωσης.

Ερωτηματολόγιο γνωστικής ανασκόπησης

Παράλληλα με τη διεξαγωγή της ομαδικής συνέντευξης, διανεμήθηκε σε ειδικευμένους ψυχιάτρους ένα ερωτηματολόγιο γνωστικής ανασκόπησης. Από αυτούς επτά εργάζονται σε δομές ψυχικής υγείας στην Ελλάδα και ένας στην Ψυχιατρική Κλινική ενός νοσοκομείου στην Ευρώπη. Ο τελευταίος είναι ελληνικής καταγωγής και έχει τα ελληνικά ως μητρική γλώσσα. Οι ερωτώμενοι, αφού απάντησαν στις ερωτήσεις της ΕΕ3 του MDCB, συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο γνωστικής ανασκόπησης, όπου τους ζητήθηκε να δηλώσουν το βαθμό κατανόησης («Καθόλου κατανο-

τό»/«Μερικώς κατανοητό»/«Απόλυτα κατανοητό») για κάθε ερώτηση, να σημειώσουν τη λέξη/φράση που δεν τους ήταν σαφής και να προτείνουν μια εναλλακτική για την αντικατάστασή της. Επίσης, τους ζητήθηκε να προβούν σε οποιονδήποτε σχολιασμό έκριναν οι ίδιοι αναγκαίο.

Αποτελέσματα

Προς τα εμπρός μετάφραση-Εναρμόνιση

Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται οι διαφορές που παρατηρήθηκαν στη μετάφραση συγκεκριμένων λέξεων και φράσεων μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταφραστών κατά τη διάρκεια της προς τα εμπρός μετάφρασης, καθώς και η τελική

επιλογή από τους συγγραφείς και έναν ανεξάρτητο συνεργάτη μετά το στάδιο της εναρμόνισης.

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι μεταφραστές κατά τη διάρκεια της προς τα εμπρός μετάφρασης αντιμετώπισαν δυσκολίες που αφορούσαν την απόδοση των χρόνων και των εγκλίσεων της αγγλικής γλώσσας στην ελληνική (π.χ. «to live»: «να ζουν» έναντι «να ζήσουν»), καθώς και θέματα σύνταξης. Προβληματισμός υπήρξε, επίσης, για τη μετάφραση των επιρρημάτων «probably» και «most probably», «likely to» και «more likely to». Για το «probably» και το «likely to» επιλέχθηκαν οι όροι «πιθανώς» και «πιθανόν» και για το «most probably» και το «more likely to» προτιμήθηκαν οι όροι «πιθανότατα» και «πιθανότερο» αντίστοιχα.

Προς τα πίσω μετάφραση

Η σύγκριση μεταξύ των δύο αντιμεταφράσεων και του πρωτότυπου έδειξε ότι υπήρχε αντιστοιχία. Η πιστή μετάφραση του ελληνικού ερωτηματολογίου απέδιδε ορισμένες λέξεις στα αγγλικά διαφορετικά από ό,τι στο πρωτότυπο, αλλά το νόημα παρέμενε το ίδιο. Η μόνη αλλαγή που κρίθηκε απαραίτητη αφορούσε τη δήλωση 6 του ερωτηματολογίου. Η αρχική ελληνική μετάφραση «Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται με κατάθλιψη και θα συνεχίζουν να έχουν κατάθλιψη για το υπόλοιπο της ζωής τους» άλλαξε σε «Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται καταθλιπτικοί και παραμένουν έτσι σε όλη τη ζωή τους», καθώς κρίθηκε ότι δεν απέδιδε ακριβώς το νόημα του πρωτότυπου. Στον πίνακα 2 παρουσιάζονται οι διαφορές που παρατηρήθηκαν στην αντιμετάφραση.

Τελικός επανέλεγχος και διορθωμένη μετάφραση

Λαμβάνοντας υπόψη τις επισημάνσεις των ειδικών, στην ελληνική έκδοση του MDCB η δήλωση 28 «Childhood traumas, such as sexual abuse in a very violent family environment, may impede a healthy mental development» μεταφράστηκε ως «Τα τραύματα στην παιδική ηλικία, όπως η σεξουαλική κακοποίηση ή/και η διαβίωση σε ένα πολύ βίαιο οικογενειακό περιβάλλον, μπορεί να παρεμποδίσουν την υγιή ψυχική ανάπτυξη». Η ανάγκη τροποποίησης αυτής της δήλωσης επισημάνθηκε και από τους δύο αξιολογητές, καθώς η σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να συμβεί και σε ένα οικογενειακό περιβάλλον το οποίο δεν θα χαρακτηριζόταν απαραίτητα ως βίαιο (με την έννοια της σωματικής βίας), όπως, επίσης, δεν πραγματοποιείται σεξουαλική κακοποίηση σε κάθε βίαιο οικογενειακό περιβάλλον. Επομένως, πρόκειται για δύο συνθήκες, οι οποίες ενδέχεται να συνυπάρχουν, αλλά δεν αποτελεί η μία *a priori* προϋπόθεση της άλλης. Επίσης, οι αξιολογητές πρότειναν ο όρος «σχιζοφρενείς γονείς» («schizophrenic parents» στο πρωτότυπο, δηλώσεις 11 & 24) να αντικατασταθεί από τον λιγότερο στιγματικό όρο «γονείς με σχιζοφρένεια» και στη δήλωση 1 ο όρος «cause» να αποδοθεί στον πληθυντικό αριθμού του ουδέτερου ουσιαστικού «το αίτιον». Για το «psychological deficit» (δήλωση 19) προτάθηκε η υιοθέτηση του όρου «ψυχολογικό έλλειμμα». Τέλος, στη δήλωση 24 ο όρος «mentally healthy» προτάθηκε να αλλάξει από «διανοητικά υγιείς» σε «ψυχικά υγιείς», καθώς ο τελευταίος όρος συμπεριλαμβάνει το διανοητικό και το συναισθηματικό στοιχείο. Βάσει των επισημάνσεων των δύο ειδικών της ψυ-

Δήλωση MDCB	Μετάφραση στην ΕΕ1	Αντιμεταφραστής 1	Αντιμεταφραστής 2	Αγγλική λέξη στο πρωτότυπο
3	θα αρρώσταιναν ψυχικά	would become mentally ill	would be mentally ill	would get mentally ill
6	για το υπόλοιπο της ζωής τους	for the rest of their life	for the rest of their lives	for all their life
23	προβλημάτων της καθημερινότητας	daily life problems	everyday problems	real life problems
27	κατάλληλες	appropriate	suitable	right
27	ευκαιρίες	chances	chances	opportunities
27	τα μέσα	means	ways	instruments
30	ανυπόφορες	insupportable	unbearable	intolerable

Πίνακας 2: Απόδοση όρων και φράσεων στα αγγλικά μέσα από τη διαδικασία της προς τα πίσω μετάφρασης

Δήλωση MDCB	Αγγλική λέξη στο πρωτότυπο	Μετάφραση στην ΕΕ2	Προτεινόμενη διατύπωση
1	the cause	η αιτία	τα αίτια
11 & 24	schizophrenic parents	σχιζοφρενείς γονείς	γονείς με σχιζοφρένεια
19	psychological deficit	ψυχολογική ανεπάρκεια	ψυχολογικό έλλειμμα
24	mentally healthy	διανοητικά υγιείς	ψυχικά υγιείς
28	sexual abuse in a very violent family environment	σεξουαλική κακοποίηση σε ένα πολύ βίαιο οικογενειακό περιβάλλον	σεξουαλική κακοποίηση ή/και διαβίωση σε ένα πολύ βίαιο οικογενειακό περιβάλλον

Πίνακας 3: Επισημάνσεις ειδικών αναφορικά με τη μετάφραση-απόδοση στα ελληνικά συγκεκριμένων όρων και φράσεων

Δήλωση MDCB	Αγγλική λέξη στο πρωτότυπο	Μετάφραση στην ΕΕ3	Προτεινόμενη διατύπωση	Επιλογή συγγραφέων
2	bad nervous system	μη υγιές νευρικό σύστημα	δυσλειτουργικό νευρικό σύστημα ασθενές νευρικό σύστημα	ασθενές νευρικό σύστημα
8	the kind of nervous system you are born with	το είδος του νευρικού συστήματος με το οποίο γεννιέσαι	το γενετικά καθορισμένο νευρικό σύστημα, το νευρικό σύστημα με το οποίο γεννιέσαι τα χαρακτηριστικά του νευρικού συστήματος με το οποίο γεννιέσαι	το γενετικά καθορισμένο είδος του νευρικού σου συστήματος
26	who inherited a psychologically weak disposition	όσοι έχουν κληρονομήσει μια ασθενή ψυχολογική προδιάθεση	όσοι έχουν προδιάθεση για ψυχική ασθένεια όσοι έχουν γενετική προδιάθεση για ψυχική ασθένεια όσοι έχουν κληρονομήσει μια αδύναμη ψυχολογική προδιάθεση	όσοι έχουν κληρονομήσει μια αδύναμη ψυχολογική προδιάθεση
30	intolerable environmental situations	ανυπόφορες καταστάσεις του περιβάλλοντος	δυσβάσταχτες καταστάσεις του περιβάλλοντος αφόρτες καταστάσεις του περιβάλλοντος	αφόρτες καταστάσεις του περιβάλλοντος

Πίνακας 4: Απόδοση όρων και φράσεων στα ελληνικά μέσα από τη διαδικασία της γνωστικής ανασκόπησης

χικής υγείας, οι συγγραφείς προχώρησαν στη διόρθωση της μετάφρασης και τη διαμόρφωση της ΕΕ3.

Γνωστική ανασκόπηση

Οι συμμετέχοντες στη διαδικασία της γνωστικής ανασκόπησης δήλωσαν ότι δεν δυσκολεύτηκαν γενικά στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, αν και υποστήριξαν ότι υπήρχαν κάποιες λέξεις-φράσεις που δεν ήταν απολύτως σαφείς. Στον πίνακα 4 παρουσιάζονται οι λέξεις-φράσεις, που σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, χαρακτηρίζονταν από μέτριο βαθμό σαφήνειας («Μερικώς κατανοητό»), οι υποδείξεις τους ως προς την αναδιατύπωση, καθώς και η τελική επιλογή από τους συγγραφείς μετά τη μεταξύ τους διαβούλευση.

Τελικό προϊόν

Η διαδικασία που περιγράφηκε παραπάνω οδήγησε στην οριστικοποίηση της μορφής της ελληνικής έκδοσης. Στο παράρτημα παρουσιάζεται το τελικό προϊόν της διαδικασίας της εν λόγω μετάφρασης και πολιτισμικής προσαρμογής, MDCB Gr.v0, έκδοση που είναι έτοιμη για επικύρωση. Δίπλα σε κάθε δήλωση αναγράφεται εντός παρένθεσης το αρκτικόλεξο ΒΑΠ ή ΨΑΠ, ανάλογα με το εάν η δήλωση ανήκει στην κατηγορία «βιογενετικές αιτιακές πεποιθήσεις» ή στην κατηγορία «ψυχοκοινωνικές αιτιακές πεποιθήσεις» αντίστοιχα.

Συζήτηση

Πολλές είναι οι μελέτες που έχουν διεξαχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο για τη διερεύνηση των στάσεων του γενικού πληθυσμού απέναντι στους ψυχικά πάσχοντες. Σύμφωνα με τα

ευρήματα, παράγοντες όπως η αντίληψη της επικινδυνότητας και η απόδοση ευθύνης φαίνεται να επηρεάζουν τις στάσεις και τις εκδηλούμενες συμπεριφορές απέναντι στα άτομα που ζουν με κάποια ψυχική διαταραχή. Τα τελευταία χρόνια, λόγω των ανακαλύψεων στη γενετική και τις νευροεπιστήμες, το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημόνων στρέφεται στη μελέτη του αντίκτυπου των αιτιακών πεποιθήσεων στις στιγματικές στάσεις και τις συμπεριφορές διάκρισης. Τα ερευνητικά στοιχεία δεν δίνουν ακόμα μια καθαρή εικόνα για το εάν τελικά οι ΒΑΠ αυξάνουν ή μειώνουν την ανοχή απέναντι στους ψυχικά ασθενείς. Για το λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαία η συνέχιση των ερευνητικών προσπαθειών προς αυτή την κατεύθυνση.

Το MDCB είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τη διερεύνηση των αιτιακών πεποιθήσεων για τις ψυχικές διαταραχές. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μελέτη των απόψεων τόσο της κοινής γνώμης όσο και ειδικών επαγγελματιών ομάδων, όπως οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Η μελέτη των αιτιακών πεποιθήσεων του αποκαλούμενου «συμπλέγματος ψ» θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα θέματα που άπτονται της κλινικής πρακτικής, όπως για παράδειγμα, τις θεραπευτικές επιλογές, τη διαμόρφωση θεραπευτικού πλάνου, την αξιολόγηση των θεραπευτικών στόχων, κ.λπ. Επίσης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε ασθενείς, με σκοπό τη διερεύνηση της επίδρασης των αιτιακών πεποιθήσεων στην εικόνα εαυτού, στο βίωμα της ασθένειας, στις επιλογές θεραπευτικών οδών, αλλά και στη θεραπευτική συμμόρφωση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύγκριση των αιτιακών πεποιθήσεων μεταξύ διαφόρων επαγγελματιών ψυχικής υγείας και μεταξύ ασθενών με διαφορετικές ψυχικές διαταραχές, καθώς, επίσης, η σύγκριση ερευνητικών δεδομένων που προέρχονται από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε όσους συμμετείχαν εθελοντικά σε όλα τα στάδια της διαδικασίας μετάφρασης-πολιτισμικής προσαρμογής του ερωτηματολογίου MDCB στα ελληνικά.

Δήλωση συμφερόντων

Η Μεταδιδακτορική Έρευνα υλοποιείται με υποτροφία του ΙΚΥ, η οποία χρηματοδοτείται από την Πράξη «Ενίσχυση Μεταδιδακτόρων Ερευνητών/Ερευνητριών» από τους πόρους του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» με άξονες προτεραιότητας 6, 8, 9 και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-ΕΚΤ και το ελληνικό δημόσιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Angermeyer MC, Holzinger A, Carta MG, Schomerus G. Biogenetic explanations and public acceptance of mental illness: systematic review of population studies. *Br J Psychiatry* 2011, 199: 367-372, doi: 10.1192/bjp.bp.110.085563
- Weiner B. *Judgments of responsibility: a foundation for a theory of social conduct*. Guilford, New York, 1995
- Angermeyer MC, Holzinger A, Matschinger H. Mental health literacy and attitude towards people with mental illness: a trend analysis based on population surveys in the eastern part of Germany. *Eur Psychiatry* 2009, 24:225-232, doi: 10.1016/j.eurpsy.2008.06.010
- Schnittker J. An uncertain revolution: why the rise of a genetic model of mental illness has not increased tolerance. *Soc Sci Med* 2008, 67(9):1370-1381, doi: 10.1016/j.socscimed.2008.07.007
- Angermeyer MC, Matschinger H. Causal beliefs and attitudes to people with schizophrenia: trend analysis based on data from two population surveys in Germany. *Br J Psychiatry* 2005, 186:331-334, doi: 10.1192/bjp.186.4.331
- Jorm AF, Christensen H, Griffiths KM. Public beliefs about causes and risk factors for mental disorders. Changes in Australia over 8 years. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 2005, 40:764-767, doi: 10.1007/s00127-005-0940-z
- Phelan JC. Genetic bases of mental illness – a cure for stigma? *Trends Neurosci* 2002, 25(8):430-431, PMID:12127761
- Phelan JC. Geneticization of deviant behavior and consequences for stigma: the case of mental illness. *J Health Soc Behav* 2005, 46(4):307-322, doi: 10.1177/002214650504600401
- Rusch N, Todd AR, Bodenhausen GV, Corrigan PW. Biogenetic models of psychopathology, implicit guilt, and mental illness stigma. *Psychiatry Res* 2010, 179(3):328-332, doi: 10.1016/j.psychres.2009.09.010
- Jorm AF, Griffiths KM. The public's stigmatizing attitudes towards people with mental disorders: how important are biomedical conceptualizations? *Acta Psychiatr Scand* 2008, 118(4):315-321, doi: 10.1111/j.1600-0447.2008.01251.x
- Dietrich S, Matschinger H, Angermeyer MC. The relationship between genetic causal explanations and social distance toward people with mental disorders: results from a population survey in Germany. *Int J Soc Psychiatry* 2006, 52(2):166-174, doi: 10.1177/002076400601246
- Dar-Nimrod I, Heine SJ. Genetic essentialism: On the deceptive determinism of DNA. *Psychol Bull* 2011, 137(5):800-818, doi: 10.1037/a0021860
- Haslam N. Genetic essentialism, neuroessentialism, and stigma: commentary on Dar-Nimrod and Heine (2011). *Psychol Bull* 2011, 137(5):819-824, doi: 10.1037/a0022386
- Lee AA, Laurent SM, Wykes TL, Kitchen Andren KA, Bourassa KA, McKibbin CL. Genetic attributions and mental illness diagnosis: effects on perceptions of danger, social distance, and real helping decisions. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 2014, 49(5):781-789, doi: 10.1007/s00127-013-0764-1
- Schomerus G, Lucht M, Holzinger A, Matschinger H, Carta MG, Angermeyer MC. The stigma of alcohol dependence compared with other mental disorders: a review of population studies. *Alcohol Alcohol* 2011, 46(2):105-112, doi: 10.1093/alcalc/agg089
- Boysen GA. Biological explanations and stigmatizing attitudes: using essentialism and perceived dangerousness to predict antistigma intervention effectiveness. *The J Soc Psychol* 2011, 151(3):274-291, doi: 10.1080/00224545.2010.481689
- Breheeny M. Genetic attribution for schizophrenia, depression, and skin cancer: impact on social distance. *N Z J Psychol* 2007, 36(3):154-160
- Boysen GA, Gabreski JD. The effect of combined etiological information on attitudes about mental disorders associated with violent and nonviolent behaviors. *J Soc Clin Psychol* 2012, 31(8):852-877, doi: 10.1521/jscp.2012.31.8.852
- Angermeyer MC, Dietrich S. Public beliefs about and attitudes towards people with mental illness: a review of population studies. *Acta Psychiatr Scand* 2006, 113(3):163-179, doi: 10.1111/j.1600-0447.2005.00699.x
- Wahl OF. *Telling is risky business*. Rutgers University Press, London, 1999
- Papathanasiou C. *VIH/SIDA et responsabilité: représentations sociales et construction de la responsabilité dans le contexte du VIH/sida en Grèce*. Editions Universitaires Européennes, Saarbrücken, 2013
- Haslam N, Levy SR. Essentialist beliefs about homosexuality: Structure and implications for prejudice. *Pers Soc Psychol Bull* 2006, 32:471-458, doi: 10.1177/0146167205276516
- Haslam N, Ernst D. Essentialist beliefs about mental disorders. *J Clin Soc Psychol* 2002, 21:628-644, doi: 10.1521/jscp.21.6.628.22793
- Boysen GA, Vogel DL. Biased assimilation and attitude polarization in response to learning about biological explanations of homosexuality. *Sex Roles* 2007, 57:755-762, doi: 10.1007/s11199-007-9256-7
- Shelton JP, Pfeffer CA, Jayaratne TE, Feldbaum M, Petty EM. Beliefs about the etiology of homosexuality and about the ramifications of discovering its possible genetic origin. *J Homosex* 2007, 52:11-150, doi: 10.1300/J082v52n03_06
- Mehta S, Farina A. Is being "sick" really better? Effect of the disease view of mental disorder on stigma. *J Soc Clin Psychol* 1997, 16:405-419, doi: 10.1521/jscp.1997.16.4.405
- Riskind JH, Wahl O. Moving makes it worse: The role of rapid movements in fear of psychiatric patients. *J Soc Clin Psychol* 1992, 11:349-364
- Green DE, McCormick IA, et al. Community attitudes to mental illness in New Zealand twenty-two years on. *Soc Sci Med* 1987, 24:417-422, doi: 10.1016/0277-9536(87)90214-0
- Nunnally JC. *Popular conceptions of mental health: Their development and change*. Holt, Rinehart and Winston, New York, 1961
- Lam DCK, Salkovskis PM, Warwick HMC. An experimental investigation of the impact of biological versus psychological explanations of the cause of "mental illness". *J Ment Health* 2005, 14(5):453-464, doi: 10.1080/09638230500270842
- Pescosolido BA, Martin JK, Long JS, Medina TR, Phelan JC, Link BG. "A disease like any other": A decade of change in public reactions to schizophrenia, depression, and alcohol dependence. *Am J Psychiatry* 2010, 167(11):1321-1330, doi: 10.1176/appi.ajp.2010.09121743
- Mannarini S, Reikher A, Shani S, Shani-Zinovich I. The role of secure attachment, empathetic self-efficacy, and stress perception in causal beliefs related to mental illness – a cross-cultural study: Italy versus Israel. *Psychol Res Behav Manag* 2017, 10:313-321, doi: 10.2147/PRBM.S138683
- Mannarini S, Boffo M. Assessing mental disorder causal beliefs: a latent dimension identification. *Community Ment Health J* 2013, 49(6):686-693, doi: 10.1007/s10597-012-9581-3

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΙΤΙΑΚΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΥΧΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

(Μετάφραση-Προσαρμογή στα Ελληνικά: Παπαθανασίου & Στυλιανίδης, 2018)

Σας ζητάμε να υποδείξετε τον βαθμό συμφωνίας σας σε μια λίστα από δηλώσεις που ακολουθούν. Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις. Παρακαλούμε, εκφράστε το βαθμό συμφωνίας σας για κάθε στοιχείο, χρησιμοποιώντας την ακόλουθη κλίμακα βαθμολόγησης:

0 Δεν συμφωνώ καθόλου	1 Συμφωνώ μερικώς	2 Συμφωνώ	3 Συμφωνώ απόλυτα	
	Δεν συμφωνώ καθόλου	Συμφωνώ μερικώς	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Τα αίτια για τα περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα των ανθρώπων μπορούν να εντοπιστούν στον εγκέφαλο (ΒΑΠ).	0	1	2	3
2. Οι ψυχικές διαταραχές συνήθως προκαλούνται από ένα ασθενές νευρικό σύστημα (ΒΑΠ).	0	1	2	3
3. Πολλοί φυσιολογικοί άνθρωποι θα αρρώσταιναν ψυχικά, αν έπρεπε να ζουν σε πολύ αγχωτικές συνθήκες (ΨΑΠ).	0	1	2	3
4. Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται ψυχικά ασταθείς και είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα περάσουν μέρος της ζωής τους σε ιδρύματα ψυχικής υγείας (ΒΑΠ).	0	1	2	3
5. Θα έπρεπε να επενδύονται περισσότερα χρήματα για την εξεύρεση σωστών μεθόδων ανατροφής των παιδιών αντί για τον προσδιορισμό της βιογενετικής βάσης των ψυχικών ασθενειών (ΨΑΠ).	0	1	2	3
6. Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται καταθλιπτικοί και παραμένουν έτσι σε όλη τη ζωή τους (ΒΑΠ).	0	1	2	3
7. Το ανθρώπινο νευρικό σύστημα έχει ένα όριο ανοχής κάτω από συνθήκες άγχους και το νευρικό σύστημα των ψυχιατρικών ασθενών πιθανότατα να είναι πιο αδύναμο (ΒΑΠ).	0	1	2	3
8. Το γενετικά καθορισμένο είδος του νευρικού σου συστήματος έχει ελάχιστη σχέση με το αν θα γίνεις ψυχωτικός (ΨΑΠ).	0	1	2	3
9. Οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας πιθανώς υποτιμούν το βαθμό στον οποίο μια εγκεφαλική βλάβη είναι υπεύθυνη για την πρόκληση ψυχικής ασθένειας (ΒΑΠ).	0	1	2	3
10. Η καλή σχέση και επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας καθορίζουν μια υγιή ψυχολογική ανάπτυξη (ΨΑΠ).	0	1	2	3
11. Τα παιδιά γονέων με σχιζοφρένεια έχουν μεγάλη πιθανότητα να αρρωστήσουν ψυχικά και τα ίδια (ΒΑΠ).	0	1	2	3
12. Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται με κάποιο είδος συναισθηματικής αστάθειας που καθιστά εύκολο το να διαταραχθούν ψυχικά (ΒΑΠ).	0	1	2	3
13. Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται με μια βιολογικά καθορισμένη τάση να παρουσιάσουν κάποιου είδους ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία εκδηλώνονται κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους (ΒΑΠ).	0	1	2	3
14. Μια καλή σχέση με τη μητέρα κατά τα πρώτα έτη ζωής πιθανότατα να εγγυάται μια υγιή ψυχική ανάπτυξη (ΨΑΠ).	0	1	2	3
15. Η πλειονότητα των ψυχολογικών προβλημάτων προκαλείται από γενετικές μεταλλάξεις (ΒΑΠ).	0	1	2	3
16. Οι άνθρωποι, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις σχέσεις τους και προτιμούν να ζουν απομονωμένοι, είναι πιθανότερο να αρρωστήσουν ψυχικά (ΨΑΠ).	0	1	2	3
17. Είναι αρκετά δύσκολο άνθρωποι με ισορροπημένη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη να αρρωστήσουν ψυχικά (ΨΑΠ).	0	1	2	3

	Δεν συμφωνώ καθόλου	Συμφωνώ μερικώς	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
18. Ένα κοινωνικό περιβάλλον που στερείται μελλοντικών προοπτικών θα μπορούσε να αποτελέσει γόνιμο έδαφος για την εμφάνιση ψυχικής ασθένειας (ΨΑΠ).	0	1	2	3
19. Οι περισσότεροι άνθρωποι που υποφέρουν από ψυχολογικά προβλήματα γεννιούνται με κάποιο ψυχολογικό έλλειμμα (ΒΑΠ).	0	1	2	3
20. Αν οι γονείς υποστηρίζονταν από κοινωνικές πολιτικές στον γονικό τους ρόλο και στα γονικά τους καθήκοντα, πιθανότατα τα παιδιά τους να ήταν ψυχικά υγιή (ΨΑΠ).	0	1	2	3
21. Οι ψυχικές διαταραχές οφείλονται συνήθως σε υποδόσκουσα βιολογική δυσλειτουργία· επομένως, οι ψυχιατρικές θεραπείες θα έπρεπε να αποσκοπούν στη βελτίωση της λειτουργίας του βιολογικού συστήματος του ατόμου (ΒΑΠ).	0	1	2	3
22. Αν η κοινωνία λάμβανε περισσότερο σοβαρά υπόψη τις ανάγκες των ανθρώπων, πιθανότατα οι ψυχικές ασθένειες να μειώνονταν (ΨΑΠ).	0	1	2	3
23. Η συνεχής προσπάθεια για την επίλυση προβλημάτων της καθημερινότητας, χωρίς όμως επιτυχία, ενδέχεται να προκαλέσει ψυχική ασθένεια (ΨΑΠ).	0	1	2	3
24. Αν τα παιδιά γονέων με σχιζοφρένεια ανατρέφονταν από ψυχικά υγιείς ανθρώπους, πιθανόν να γίνονταν υγιή μεγαλώνοντας (ΨΑΠ).	0	1	2	3
25. Αν οι άνθρωποι μεγαλώσουν σε ένα στερημένο ή δυσλειτουργικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, πιθανότατα να μην έχουν υγιή ψυχολογική ανάπτυξη (ΨΑΠ).	0	1	2	3
26. Όταν μια ομάδα ανθρώπων αναγκάζεται να ζει κάτω από ακραίες συνθήκες άγχους, αυτοί που καταρρέουν από την πίεση πιθανόν να είναι όσοι έχουν κληρονομήσει μια αδύναμη ψυχολογική προδιάθεση (ΒΑΠ).	0	1	2	3
27. Η κοινωνία μας συχνά ευνοεί την ανάπτυξη παθολογικών συμπεριφορών, ωθώντας τους ανθρώπους να επιθυμούν την επιτυχία, χωρίς όμως να τους παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες και τα μέσα για να το επιτύχουν (ΨΑΠ).	0	1	2	3
28. Τα τραύματα στην παιδική ηλικία, όπως η σεξουαλική κακοποίηση ή/και η διαβίωση σε ένα πολύ βίαιο οικογενειακό περιβάλλον, μπορεί να παρεμποδίσουν την υγιή ψυχική ανάπτυξη (ΨΑΠ).	0	1	2	3
29. Ένα καταπιεστικό οικογενειακό περιβάλλον, όπου είναι αδύνατο να εκφραστούν έντονα συναισθήματα, όπως ο θυμός, θα μπορούσε να προκαλέσει στο άτομο συγκεκριμένες ψυχικές ασθένειες (ΨΑΠ).	0	1	2	3
30. Μερικοί άνθρωποι αρρωσταίνουν ψυχικά για να αποδράσουν από τις αφόρητες καταστάσεις του περιβάλλοντος (ΨΑΠ).	0	1	2	3

ΥΠΟΜΝΗΜΑ:

ΒΑΠ = Βιογενετική Αιτιακή Πεποίθηση / ΨΑΠ = Ψυχοκοινωνική Αιτιακή Πεποίθηση

ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗ:

Οι ψυχοκοινωνικές αιτιακές πεποιθήσεις πρέπει να βαθμολογηθούν αντιστρόφως και να συναθροιστούν με τα αποτελέσματα των βιογενετικών αιτιακών πεποιθήσεων, για να υπολογιστεί μια συνολική βαθμολογία, υποδεικνύοντας την υπεροχή των βιογενετικών αιτιακών πεποιθήσεων σχετικά με την ψυχική ασθένεια.